

Esipuhe

Terhi Utriainen & Alexandra Bergholm

Uskonnotutkija / Religionsforskare onnittelee lämpimästi sen pitkäaikaista aiempaa päätoimittajaa ja monin tavoin ansioitunutta Helsingin yliopiston uskontotieteilijää, dosenttia ja vanhempaa yliopistonlehtoria Heikki Pesosta. Muhkea ja monipuolinen teemanumeromme heijastelee Heikin kiinnostuksenkohteita ja tutkimusaiheita sekä hänen vaikutustaan kollegoiden, ohjattavien sekä opiskelijoiden työhön ja ajatteluun. On vaikea kuvitella, mitä suomalainen uskontotiede – ja uskonnotutkimus laajemminkin – tieteenalana ja tutkimusyhteisönä olisi ilman Heikkiä.

Heikki on pitkään tuonut suomalaiseen uskonnotutkimukseen aiheita ja kysymyksenasetteluita, joihin monet meistä muista ovat heränneet vasta vähän myöhemmin. Heikki on myös innostanut ja kannustanut useita opiskelijasukupolvia poikkeuksellisen pidettynä ja palkittuna opettajana sekä opinnäytteiden ohjaajana kaikilla tutkintotasoilla. Lisäksi hän on ollut mukana mitä moninaisimmassa tieteenalat ja osastot ylittävässä opetusyhteistyössä Helsingin yliopiston teologisessa tiedekunnassa sekä sen opetuksen kehittämis- ja johtamistehtävissä. Seuraavassa lyhyessä tiivistyksessä kykenemme esittämään vain joitain poimintoja Heikin monipuolisesta tutkimustoiminnasta ja laaja-alaisista akateemisista intresseistä.

Heikki tunnetaan ennen muuta tutkimuksestaan luonto- ja ympäristöaiheiden parissa tavalla, jossa tutkijan ja opettajan työ on samanaikaisesti sekä hiljaista että sinnikästä ja tinkimätöntä akateemista aktivismia. Perustukset tälle työlle laski vuonna 1999 ilmestynyt toimitettu kokoomateos *Uskonnon luonto: ihmisen ja luonnon suhde uskonnollisessa ajattelussa* sekä hänen muutama vuosi myöhemmin valmistunut väitöskirjansa *Vihertyvä kirkko: Suomen evankelisluterilainen kirkko ympäristötoimijana* (2004). Aivan tuore Timo Kallisen kanssa toimitettu artikkelikokoelma *Henkipuita ja tilanhoitoa: Uskonnot ympäristökriisien aikakaudella* (2025) osoittaa aihepiirin ajankohtaisuuden tuomalla uskontojen kirjon kohtaamaan aikamme ja tulevaisuutemme kiperimmän haasteen. Myös muut päivänpolttavat kysymykset liittyen esimerkiksi eläinten oikeuksiin (Heikki on kissaihminen) sekä ruokaan ovat saaneet Heikin tutkijanhuomion ja sormet näppäimistölle. Kun vielä muistamme, että Heikki on ollut ensimmäisten joukossa tuomassa sukupuolentutkimuksen ja feministisen tutkimuksen näkökulmia uskontotieteeseen, voimme sanoa, että hän on omalla työllään edistänyt myös intersektionaalista ja posthumanistista tutkimusta.

Eikä tässä vielä suinkaan kaikki. Heikin kiinnostuksen ja tutkimuksen kohteisiin on mahtunut edellisten teemojen rinnalla myös niin maailmanpolitiikan kuin seurakuntien maaseutupolitiikan, uskonnollisten yhteisöjen, populaarikulttuurin (erityisesti elokuvan) sekä rituaalien tutkimusta. Viimeaikaisiin tutkimusteemoihin lukeutuvat lisäksi medikalisaatioon ja pyhään liittyvät kysymyksenasettelut. Näiden lisäksi Heikki on diskursiivisen ja retorisen uskontososiologisen otteen keskeinen kehittäjä. Hän on paitsi kirjoittanut ja julkaissut artikkeleita kaikista näistä aiheista, myös toimittanut useampia paljon luettuja yliopiston kurssikirjoja kuin kenties kukaan muu suomalainen uskontotieteilijä. Lähtölaukaus niille oli vuonna 1997 ilmestynyt silloisen Helsingin yliopiston uskontotieteen laitoksen kirjasarjan ensimmäinen nide *Uskontotieteen ikuisuuskysymyksiä* sekä samana vuonna ilmestynyt *Näköaloja uskontoon: Uskontotieteen ajankohtaisia suuntauksia*. Kaiken tämän lisäksi Heikki on toiminut aktiivisesti uskontotieteellisen tutkimuksen yleistajuistamisen edistäjänä kirjoittamalla suuren määrän laajalle yleisölle suunnattuja artikkeleita sekä osallistumalla lukioiden uskonnon oppikirjojen tuottamiseen.

Uskonnontutkija / Religionsforskare -lehti perustettiin molemmilla kotimaisilla kielillä tuotetun uskontotieteellisen tutkimuksen julkaisukanavaksi vuonna 2010, jolloin Heikki ja Riku Hämläinen ottivat lehden päätoimittajan roolin hoitaakseen. Heikki jatkoi tehtävässä ansiokkaasti aina vuoteen 2022 asti, ja olikin luontevaa, että hänelle koottu juhlijulkaisu ilmestyisi juuri *Uskonnontutkijassa*.

Tämän teemanumeron artikkelit, katsaukset, keskustelupuheenvuorot ja arviot heijastelevat ja kehittelevät useita Heikin työstä inspiroituneita teemoja ja lähestymistapoja, mutta tuovat mukaan myös joitain uusia aihepiirejä ja avauksia. Kirjoittajien mukaisessa aakkosjärjestyksessä esiintyvät seitsemän vertaisarvioitua tutkimusartikkelia käsittelevät luonnon, moraalin ja uskonnon suhdetta lähetyskristillisessä ajattelussa 1800-luvun Ghanassa (Timo Kallinen), työpaikkahenkisyyttä (Mira Karjalainen), eläinten vapaaksi päästämistä buddhalaisena käytäntönä (Teuvo Laitila), suhdetta sienten toiseuteen (Teemu Pauha), ateismia ja ateisteja populaarielokuvassa (Teemu Taira), luontosuhdetta taideyleisöjen kulttuurisessa mielikuvituksessa (Terhi Utriainen, Alexandra Bergholm & Oscar Ortiz-Nieminen) sekä sekulaaria ympäristöahdistusta ja agentin ongelmaa (Kari Mikko Vesala, Miira Niska & Terhi Utriainen).

Näiden lisäksi teemanumeron Katsauksia ja keskustelua -osion kontribuutiot avaavat näkökulmia ufoilmioon uskontotieteilijän perspektiivistä (Tiina Mahlamäki), tieteenfilosofiseen peruskysymykseen uskontotieteen objektiivisuudesta (Jaakko Närvä), suomalaiseen uskonnon ja ympäristöasioiden tutkimukseen (Panu Pihkala), Irlannin katolisuuden sukupuolikysymykseen (Tuula Sakaranaho), eksegetiikan ja uskontotieteen keskinäisiin suhteisiin (Risto Uro) sekä tekoälyjumalanpalveluksen uskonnolliseen kuvastoon (Katja Valaskivi). Numerosta löytyvät myös arviot Timo Kallisen ja Teuvo Laitilan toimittamasta artikkelikokoelmasta *Sekularismit: Uskonnon ja maallisen rajankäyntejä* (Titus Hjelm), Heikki Pesosen ja Timo Kallisen toimittamasta kokoomateoksesta *Henkipuita ja tilanhoitoa: Uskonnot ympäristökriisien aikakaudella* (Anna Jarske-Fransas), René Gothónin elämäkerrasta *Mitt forskarliv* (Tuomas Martikainen)

sekä videopelistä *Indika* (Heidi Rautalahti). Juhlanumeron kansikuvan ovat suunnitelleet ja toteuttaneet Heikin entiset ja nykyiset väitöskirjaohjattavat Essi Mäkelä, Nina Maskulin, Heidi Rautalahti, Terhi Hannola, Reeta Frosti, Jaana Valkama ja Anna Jarske-Fransas.

Tämän *Uskonnontutkija/Religionsforskare* -lehden teemanumeron myötä (15/1, 2026) onnittelemme lämpimästi kollegaamme Heikki Pesosta merkkipäivän johdosta ja iloitsimme suuresti siitä, että olemme saaneet ja saamme inspiroitua työstäsi.

15.4.2026